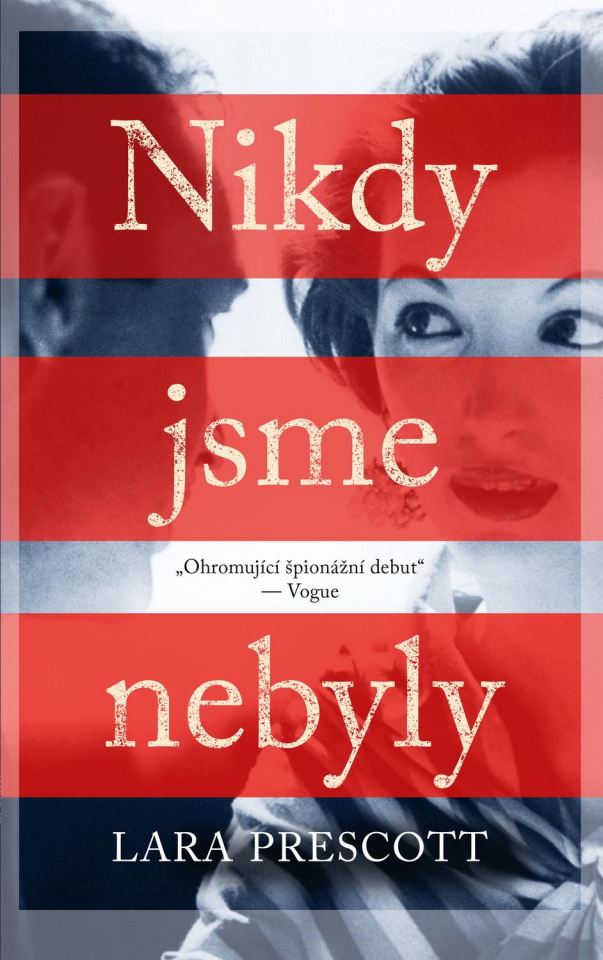

Nikdy

j sme

„Ohromující špionážní debut“
— Vogue

nebyly

LARA PRESCOTT

Nikdy jsme nebyly

Nikdy jsme nebyly

LARA PRESCOTT

slovar

Published by arrangement with Folio Literary Management, LLC

Copyright © 2019 by Lara Prescott
Translation © 2019 Martina Neradová
Czech edition © 2019 Nakladatelství Slovart

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této knihy nesmí
být reprodukována v knižní, elektronické ani jiné podobě,
ukládána do databází či rozmnožována bez předchozího
písemného souhlasu vydavatele.

S výjimkou osob veřejně známých jsou všechny postavy
v této knize smyšlené a jakákoli podobnost se skutečnými osobami,
ať již žijícími, nebo mrtvými, je čistě náhodná.

Z anglického originálu *We Were Never Here*
vydaného v roce 2019 nakladatelstvím Hutchinson
(20 Vauxhall Bridge Road, London SW1V 2SA)
přeložila Martina Neradová
Vydalo Nakladatelství Slovart, s. r. o., v Praze v roce 2019

Editorka Marie Iljašenko
Redakce Jiří Kettner
Korektury Lucie Maršíková
Sazba Alias Press, s. r. o., Bratislava
Tisk FINIDR, s. r. o., Český Těšín
Vydání první

Cena na obálce je doporučením
pro koncové prodejce

ISBN 978-80-7529-783-9
10 9 8 7 6 5 4 3 2 1
www.slovart.cz

Mattovi

Kéž mezi vědouchými se nalézám
anebo sám.

– RAINER MARIA RILKE

PROLOG

STENOTYPISTKY

Psaly jsme rychlostí sto slov za minutu a nevynechaly jedinou slabiku. Naše identické stoly byly vybaveny psacím strojem Royal Quiet Deluxe s mátově zeleným krytem, černým telefonem Western Electric s otočným číselníkem a sloupkem žlutých bloků na těsnopis. Prsty nám kmitaly po klávesách za nepřetržitého klapotu. Zastavily jsme se, pouze abychom zvedly telefon nebo potáhly z cigarety; některé z nás zvládaly obojí, aniž vypadly z tempa.

Mužští přicházeli kolem desáté. Jednu za druhou nás vta- hovali do svých kanceláří. Seděly jsme na židličkách v koutě, zatímco oni seděli za velkými mahagonovými stoly nebo přecházeli sem a tam po koberci a hovořili ke stropu. Naslouchaly jsme a zaznamenávaly. Tvořily jsme jednočlenné publikum vstřebávající oběžníky, zprávy, posudky, objednávky obědů. Občas na naši přítomnost zapomněli a my se dozvěděly mnohem víc: kdo se snaží koho vyštípat, kdo hraje o moc, kdo má milostný poměr, kdo je v kurzu a kdo už ne.

Někdy nám neříkali jménem, ale podle barvy vlasů nebo tělesného typu: Bloncka, Zrzka, Mlíkárna. Také my jsme pro ně měly tajné přezdívky: Ochmatika, Kyseldech, Zubáč.

Mluvili o nás jako o holkách, ale těmi jsme nebyly.

Do Agatury jsme se dostaly z dívčích škol: z Radcliffe College, Vassar College, Smith College. Ve svých rodinách jsme byly první generací vysokoškolaček. Některé z nás ovládaly man-

darínštinu. Jiné uměly létat. Nebo zacházely s Coltem 1873 líp než John Wayne. Ale během pohovorů nám pokládali jedinou otázku: „Píšete na stroji?“

Říká se, že psací stroj byl sestrojen pro ženy – že jeho klávesy dokáže doopravdy rozezpívat pouze ženský dotek, že naše útlé prstíky jsou pro tuto mašinku jako stvořené, že automobily, bomby a rakety mají ve své kompetenci mužští, kdežto psací stroj přináležejí jen a jen nám. Inu, my si tím tak jisté nejsme. Můžeme ovšem říct, že naše prsty se při Źukání do klávesnice staly prodloužením našich mozků a mezi slovy, která mužům vycházela z úst – slovy, jež jsme si dle jejich instrukcí neměly pamatovat –, a našimi úhozy, které obtiskly inkoust na papír, nebyla žádná prodleva. Když se nad tím zamyslíte z této perspektivy, když zvážíte, jak to celé fungovalo, vypadá to téměř poeticky. Téměř.

Ale opravdu jsme toužily po bolestech hlavy, bolavých zápěstích a skolióze? Po tom jsme toužily na střední, kde jsme dřely dvakrát víc než kluci? Doufaly jsme v kancelářskou práci, když jsme rozlepovaly tlusté obálky s oznámením, že nás přijali na vysokou? Opravdu jsme byly přesvědčeny, že je naše místo u psacího stroje, když jsme seděly na bílé natřených dřevěných židlích uprostřed fotbalového hřiště a potom ustrojené v talárech a s promoční čepicí na hlavě přebíraly svitky pergamenu, které stvrzovaly, že máme mnohem vyšší kvalifikaci?

Většina z nás chápala zaměstnání v písárně jako dočasnou záležitost. Nahlas, ba dokonce ani jedna druhé, bychom to nepřiznaly, ale mnohé z nás se domnívaly, že to bude první příčka na cestě za tím, čeho se mužům dostalo, jakmile dostudovali: vyšší funkce, vlastní kancelář s lampou, z níž se line lichotivé světlo, tlustý měkký koberec, dřevěný pracovní stůl, vlastní stenotypistka, která bude zaznamenávat *naše* slova. Nechápaly jsme to jako konec, ale jako začátek – navzdory všemu, co jsme slýchaly celý život.

Jiné ženy se k Agentuře nepřidaly proto, aby tu zahájily svou kariéru, ale aby ji uzavřely. Coby pohrobci Úřadu pro strategické služby, kde se proslavily za války, byly uklizeny do písárny, do archivu nebo k nějakému stolu v koutě, kde nebylo do čeho píchnout.

Například Betty. Za války řídila černé operace a zasazovala rány opoziční morálce strategicky umístěnými novinovými články a propagačními letáky rozhazovanými z letadel. Doneslo se nám, že jednou opatřila dynamit někomu, kdo posléze vyhodil do povětří zásobovací vlak jedoucí po mostě kdesi v Barmě. Nikdy jsme neměly jistotu, čemu věřit a čemu ne; staré záznamy z ÚSS měly sklony mizet. S určitostí jsme ale věděly, že Betty sedí za stejným stolem jako my, kdežto z mužských absolventů univerzit Břečtanové ligy, již byli za války jejími kolegy, se stali její nadřízení.

Vybaví se nám Virginie, usazená u podobného stolu, s vestou přehozenou přes ramena bez ohledu na roční dobu a tužkou vetknutou do drdolu na temeni hlavy. Pod stolem vidíme její modrou chlupatou trepku – druhou nepotřebovala, protože o levou nohu přišla v dětství při nehodě na lovu. Protézu pojmenovala Cuthbert, a když to přehnala s pitím, sundávala ji a nechávala ji potěžkat ostatním. O svém působení v ÚSS mluvila jen zřídka, a pokud by se k vašim uším nedostaly historky z druhé ruky popisující její špionskou dráhu, považovali byste ji jen za další holku, která stárne ve státní službě. Jenže my tyhle historky slyšely. Například jak v přestrojení za dojičku zavedla k hranicím spolu se stádem krav dva francouzské odbojáře. Jak ji gestapo řadilo mezi nejnebezpečnější spojenecké špiony – noha sem, noha tam. Občas kolem nás prošla na chodbě nebo jsme s ní jely výtahem nebo jsme ji viděly čekat na rohu E a Dvacáté první ulice na šestnáctku. Chtěly jsme se zastavit a vyptat se jí na dobu, kdy bojovala proti nacistům – na to, jestli na tohle období myslí ještě teď, když sedí za stolem a čeká, až přijde další válka, nebo až ji někdo pošle domů.

Holek z ÚSS se snažili zbavit celá léta – v nové éře studené války je neměli k čemu využít. Prsty, které kdysi mačkaly spoušť, se najednou lépe hodily k Źukání do kláves, alespoň to tak vypadalo.

Ale na co jsme si zrovna my mohly stěžovat? Byla to dobrá práce a my měly štěstí, že jsme ji dostaly. A rozhodně v zajímavější oblasti než většina státních šolichů. Ministerstvo zemědělství? Vnitro? Umíte si to představit?

Divize sovětského Ruska neboli SR se nám stala novým domovem. A zatímco Agentura proslula coby pánský klub, my si vytvořily vlastní skupinu. Začaly jsme se ztotožňovat s písárnou a to nás posilovalo.

Navíc jsme to neměly daleko. Za špatného počasí jsme jezdily autobusem nebo tramvají, a když bylo hezky, chodily jsme pěšky. Většina z nás žila ve čtvrtích, které sousedily s centrem, jako byly Georgetown, Dupont, Cleveland Park nebo Cathedral Heights. Bydlely jsme samy, v domech bez výtahů, v garsonkách tak malých, že jsme se vleže mohly dotýkat hlavou jedné zdi a prsty u nohou té protilehlé. Nebo jsme byly ubytované v posledních zbylých penzionátech na Massachusetts Avenue s řadami paland a večerkou v deset třicet. Často jsme mívaly spolubydlící – jiné žáby ze státní služby se jmény jako Agnes nebo Peg, které věčně nechávaly růžové pěnové natáčky v umývadle, arašídové máslo nalepené na čepeli kuchyňského nože nebo nedbale zabalené použité vložky v koši vedle umývadla.

Vdaná tehdy byla pouze Linda Murphyová, a to teprve krátce. Vdané nikdy dlouho nezůstaly. Některé vydržely, dokud neotěhotněly, ale obvykle začaly plánovat odchod, jakmile jim navlékli zasnubní prsten. Na rozlučku jsme si s nimi v naší zašívárně dávaly dort s cukrovou polevou ze supermarketu. Když si pro kousek dortu přišli mužští, říkali, jak je děsně mrzí, že holky odcházejí, ale my si všimly, jak jim svítí oči při představě, že na jejich místo nastoupí čerstvější, mladší model. Slíbily jsme si, že zůstaneme v kontaktu, ale po svatbě a po narození dítěte se novomanželky usadily v těch nejvzdálenějších městských končinách, na místech jako Bethesda, Fairfax nebo Alexandria, kam jste se nedostali jinak než taxíkem nebo autobusem s přestupem. Možná jsme se tam vypravily u příležitosti prvních narozenin prvního potomka, ale cokoli dalšího bylo dost nepravděpodobné.

Většinou jsme nikoho neměly a dávaly jsme přednost práci, přičemž jsme musely do omrzení opakovat rodičům, že naše volba není politicky motivovaná. Jistě, když jsme odpromovaly, byli na nás pyšní, ale s každým dalším rokem, kdy jsme místo

dětí dělaly kariéru, narůstala jejich nejistota ohledně našeho svobodného stavu a našeho poněkud podivného rozhodnutí žít ve městě postaveném na močálu.

A skutečně, v létě panovalo ve Washingtonu takové vlhké dusno, že by se dalo krájet, a zdejší komáři s tygrovitým pruhováním byli nemilosrdní. Ráno nám kudrliny natočené předchozího večera slehly, jen co jsme vykročily před dům. V tramvajích a autobusech bylo jako v sauně, ale páchlo to tam po zplesnivělých houbách na mytí. Jinde než pod studenou sprchou si člověk neustále připadal zpocený a neupravený.

Zima velkou úlevu nepřinášela. Choulily jsme se v zimních a pospíchaly ze zastávky s hlavou skloněnou před větrem dujícím od ledového Potomacu.

Zato na podzim město ožívalo. Stromy podél Connecticut Avenue vypadaly jako padající oranžovo-červené rachejtle. A teplo bylo tak akorát, nemusely jsme se bát, že propotíme halenky v podpaždí. Prodavači párků v rohlíku rozšířili sortiment o pečené kaštiny a sypali je do papírových pytlíků v ideálním množství, které vystačilo na večerní cestu domů.

A každé jaro přivolovalo třešňové květy a plné autobusy turistů, kteří obcházeli památky a bez ohledu na cedule růžovobílé kvítky trhali a strkali si je za ucho nebo do náprsní kapsy.

Na podzim a na jaře Washington vybízel k otálení a my v těchto ročních dobách nespěchaly a sedávaly jsme na lavičkách nebo se procházely kolem Zrcadlového jezírka. Jistě, uvnitř areálu Agentury se všechno topilo v ostrém světle zářivek, až se nám blyštěla čela a vystupovaly póry na nose. Když jsme ale po práci zamířily domů a nahé paže nám zalil vlahý vzduch, když jsme se rozhodly prodloužit si cestu domů procházkou po National Mall, v těch okamžicích se město postavené na močálu měnilo v pohlednici.

Ale vzpomínáme také na bolavé prsty a namožená zápěstí, na nekonečná interní sdělení, zprávy a diktované zápisy. Napsaly jsme toho tolik, že se o tom některým z nás zdávalo. Ještě po mnoha letech nám muži, s nimiž jsme sdílely lože, říkali, že nám ve spánku občas cukají prsty. Vzpomínáme, jak jsme se

v pátek odpoledne dívaly každých pět minut na hodiny. Vzpomínáme na ranky způsobené ostrými okraji listů, na drsný toaletní papír, na pondělní rána, kdy byly parkety ve vstupní hale cítit mýdlem Murphy Oil, na to, jak nám na nich podkluzovaly podpatky ještě několik dní po navoskování.

Vzpomínáme na řadu oken lemujících protilehlou stěnu SR, na to, že byla příliš vysoko, než abychom viděly ven, a že bychom beztak neviděly nic jiného než šedivou budovu ministerstva zahraničí přes ulici, která vypadala úplně stejně jako naše šedivá budova. Pokoušely jsme se představit si jejich písárnu. Jak asi vypadaly jejich stenotypistky? Jaký měly život? Dívaly se někdy z oken na naši šedivou budovu a přemýšlely o nás?

Tehdy se zdálo, že dny jsou dlouhé a jedinečné, ale viděno zpětně nám všechny splývají v jeden. Pamatujeme si onen vánoční večírek, na kterém si Walter Anderson polil košili červeným vínem, a když potom na recepci ztratil vědomí, měl ke klopě přišpendlené upozornění NEPROVÁDĚT RESUSCITACI, ale jestli se konal v jednapadesátém nebo pětapadesátém, to už vám neřekneme. Stejně tak už nevíme, jestli Holly Falconovou vyhodili, protože dovolila důstojníkovi, který k nám přijel na obhlídku, aby ji v konferenční místnosti v druhém podlaží fotil nahatou, nebo jestli jí naopak tyhle fotky dopomohly k povýšení a vyhodili ji krátce nato z nějakého jiného důvodu.

Ale pak jsou tu věci, na které nikdy nezapomeneme.

Kdybyste tehdy přišli na centrálu a spatřili ženu v elegantním kostýmku ze zeleného tvídu, jak vstupuje za mužem do jeho kanceláře, nebo kdybyste si na recepci všimli ženy v červených lodičkách a svetru z angorské vlny téže barvy, patrně byste předpokládali, že se jedná o stenotypistku nebo sekretářku – a měli byste pravdu. Ale současně byste se mýlili. *Sekretářka*: osoba, jíž lze svěřit tajemství. Z latinského *secretus* (skrytý, tajemný), *secretum* (tajemství). Na stroji jsme psaly všechny, ale některé z nás dělaly i něco víc. O práci, kterou jsme vykonávaly poté, co jsme na konci směny zakryly psací stroje, jsme nikdy s nikým nemluvíly. Na rozdíl od některých mužů jsme totiž svá tajemství dokázaly uchovat.

VÝCHOD

1949–1950

PRVNÍ KAPITOLA

MÚZA

Když se dostavili pánové v černých oblecích, moje dcera jim nabídla čaj. Muži nabídku přijali se zdvořilostí pozvaných hostů. Ale když začali vysypávat na zem věci ze zásuvek mého psacího stolu, z knihovny vytahovat náruče knih, obracet matrace a prohrabovat se skříněmi, Ira sundala pískající konvici z kamen a čajové šálky s podšálky vrátila do kredence.

Potom jeden muž nesoucí velkou bednu nařídil ostatním, aby všechno užitečné naskládali do krabice, a můj nejmladší, Míťa, vyšel na balkon, kde měl samici ježka, o kterou se staral. Strčil si ji pod svetr, jako by hrozilo, že muži vrazí do krabice i jeho zvířecího miláčka. Jeden z mužů, ten, který mi později přejede rukou po zadku, až mě bude nakládat do černého vozu, položil Mítovi ruku na temeno a pochválil ho za to, že je hodný kluk. Míťa, můj mírný Míťa, jeho ruku prudce odstrčil a zmizel v pokoji, o který se dělil se svou sestrou.

Moje matka, která byla v okamžiku, kdy muži vrazili dovnitř, ve vaně, se zjevila jen v županu, s ještě mokkými vlasy a zarudlou tváří. „Já ti říkala, že k tomu dojde. Říkala jsem ti, že přijdou.“ Muži se prohrabovali dopisy od Borise, mými poznámkami, nákupními seznamy, novinovými výstřižky, časopisy, knihami. „Já ti říkala, že nám nepřinese nic než utrpení, Olgo.“

Než jsem mohla odpovédět, jeden z mužů mi stiskl paži – spíš jako milenec než jako někdo, koho poslali, aby mě zatkl –,

horce mi dýchal na krk a řekl, že je čas jít. Zůstala jsem jako přimrazená. Probral mě teprve úpěnlivý nářek mých dětí. Dvěře se za námi zaklaply, ale nářek ještě zesílil.

Vůz dvakrát odbočil doleva a potom jednou doprava. A znovu doprava. Věděla jsem, kam mě ti pánové v černých oblecích vezou, aniž jsem se musela dívat z okýnka. Udělalo se mi zle. Řekla jsem to muži na vedlejším sedadle, páchnoucímu po smažené cibuli a hlávkovém zelí, a on v drobném laskavém gestu otevřel okýnko. Ale nevolnost přetrvávala, a když se před námi objevila velká cihlová, žlutě omítnutá budova, začala jsem se dávit.

V dětství mě učili, že kdykoli procházím kolem Lubjanky, mám zatajit dech a vyčistit si hlavu – povídalo se, že ministerstvo státní bezpečnosti pozná člověka s protisovětským smýšlením. Tehdy jsem ovšem neměla tušení, jak takové protisovětské smýšlení vypadá.

Vůz projel okružní křižovatku a branou vjel na nádvoří Lubjanky. V ústech se mi nahromadily žaludeční šťávy, ale rychle jsem je spolkla. Vedle sedící muži se odtáhli, co nejvíc to šlo.

Vůz zastavil. „Jaká je nejvyšší budova Moskvy?“ zeptal se ten, co páchl po cibuli a hlávkovém zelí, když otvíral dvířka. Ucítila jsem další vlnu nevolnosti, předklonila se a vyzvrátila na kočičí hlavy smažené vejce, která jsem měla k snídani, přičemž jsem jen těsně minula mužovy zašlé černé polobotky. „Samozřejmě Lubjanka. Říká se, že z tamního sklepení je vidět až na Sibiř.“

Druhý muž se zasmál a típl cigaretu o podrážku své boty.

Dvakrát jsem si odplivla a otřela si ústa hřbetem ruky.

Uvnitř své domovské žluté budovy mě pánové v černých oblecích předali dvěma dozorkyním, ale ještě předtím mi věnovali pohled, jímž mě vyzývali, abych jim byla vděčná, protože kdyby chtěli, mohli mě do cely eskortovat sami. Korpulentnější žena s ochmýřeným horním rtem se posadila na modrou plastovou židli v koutě, kdežto ta drobnější mě hlasem tak hebkým,

jako by přemlouvala batole k vykonání potřeby, požádala, ať se svléknu. Sundala jsem si sako, šaty a boty a stála tam ve spodním prádle tělové barvy, zatímco mě drobnější žena zbavovala náramkových hodinek a prstýnků. Vhodila je do kovové dózy, až to břinklo a břinknutí se odrazilo od betonových zdí, a naznačila mi, že si mám rozepnout podprsenku. Odmítavě jsem zkrřížila ruce na prsou.

„Je to nutné,“ ozvala se žena z modré židle – tak zněla její první slova na mou adresu. „Mohla byste se oběsit.“ Rozepnula jsem přezku a podprsenku si sundala. Do prsou se mi opřel studený vzduch. Cítila jsem, jak mi po těle přejíždí pátravé zraky. Ženy se vzájemně hodnotí za všech okolností.

„Jste těhotná?“ zeptala se silnější žena.

„Ano,“ odpověděla jsem. Poprvé jsem to přiznala nahlas.

Naposledy jsme se s Borisem milovali týden po našem třetím rozchodu. „Je konec,“ oznámil mi. „Musíme to skončit.“ Ničila jsem jeho rodinu. Způsobovala jsem mu bolest. Tohle všechno mi říkal, když jsme šli uličkou z Arbatu. Upadla jsem před vchodem do pekařství, on se mě pokusil zvednout, ale já na něj křičela, ať mě nechá být. Lidé se zastavovali a zírali.

Příští týden stál za dveřmi. Přinesl mi dárek: luxusní japonský župánek, který mu opatřily jeho sestry v Londýně. „Vyzkoušej si ho, ať vidím, jak ti sluší,“ žadonil. Schovala jsem se za paraván a navlékla se do kimona. Látka byla nepoddajná a kolem břicha se nelichotivě vzdouvala. Byl mi velký – možná sestrám řekl, že chce dárek pro manželku. Nebylo to nic pro mě a to jsem mu taky řekla. Smál se. „Tak si to sundej,“ zaprosil. A já mu vyhověla.

Měsíc nato jsem ucítila mravenčení po celém těle, jako bych se po příchodu ze zimy ponořila do horké koupele. Tohle mravenčení jsem znala, měla jsem ho u Iry i u Míti. Věděla jsem, že čekám dítě.

„Tak to se na vás brzy přijde podívat doktor,“ řekla subtilnější dozorkyně.